

Олександр Рижов
директор Державного музею авіації імені О. К. Антонова,
аспірант
Національного авіаційного університету
м. Київ (Україна)

ПРОВІДНІ МОТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІЛОТІВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

У період глобалізованого мережевого суспільства відбуваються зміни в усіх напрямках державного й приватного господарювання. Так само змінюються вимоги до фахівців, які працюють в особливих та екстремальних умовах діяльності.

Зокрема, на сьогодні, для пілотів цивільної авіації розширюється коло провідної мотивації до виконання професійних обов'язків.

Серед сучасних вчених і практиків усе частіше переважає думка про те, що людський фактор в авіації потребує розвитку до позитивної й свідомої мотивації як засобу ресурсозбереження авіаторів.

Як відомо, розуміння мотивів діяльності та уявлення про механізми їхнього утворення мають дуже важливе значення і для особистості як суб'єкта діяльності, і для наукового розуміння психологічного змісту даних процесів. Саме від мотиву залежить, що (в психологічному розумінні) являє собою та чи інша дія, який суб'єктивний сенс вона має для даної людини, як відтворює її внутрішній світ, «картину її «Я».

Зазвичай, мотиви діяльності людини відображають найхарактерніші для неї способи реагування на ті чи інші елементи довколишньої (зовнішньої) та прихованої (внутрішньої) сфери існування людини. Рівень усвідомлення мотивів власної діяльності висвітлює притаманний людині спосіб реагування на окремі явища: спонтанні дії, скеровано-організовані дії тощо. Змістовний «масштаб» мотивування людиною своїх дій характеризує як змістовий простір її реального та духовного існування, так і особистісну «зрілість» в оволодінні предметним світом та власними переживаннями взаємодій із цим світом. Взагалі мотиваційна сфера особистості формується, розвивається та реалізується відповідно до

формування, розвитку та послідовного виявлення «Я» конкретної особистості.

Одними з найважливіших понять, що пов'язані з працею в екстремальних умовах, є професійна відповідальність і свідоме ставлення до діяльності. Здатність до відповідальності не з'являється у дитини від народження – ця людська якість потребує виховання, а в дорослому житті – це розвиток за рахунок самосвідомості й участі у тренінговій діяльності.

Відповідати за власні слова, вчинки та дії під силу тільки людині, яка прагне жити свідомо. Що ж означає свідоме ставлення до праці у глибинно-психологічному контексті?

Людська свідомість через відображення дійсності забезпечує осягнення нашим «Я» цілісної картини світу. Саме свідомість, самосвідомість і волю психологи (зокрема, Л.С. Виготський, І.Д. Бех) відносять до вищих психічних функцій людини. Нижчими по відношенню до них вважаються психофізіологічні функції організму, емоції та інтелектуальна сфера особистості.

На думку О.М.Леонтьєва, мотиви можуть бути усвідомленими й не усвідомленими. З цією тезою погоджуються А.В.Петровський та ряд інших авторів. Водночас С.Л.Рубінштейн, Д.Н.Узнадзе та інші вчені підкреслюють саме «свідому природу» мотивації, що відрізняє мотив від інших збудників та спонук діяльності й поведінки (потреб, настанов, потягів тощо).

Д.Н.Узнадзе визначає мотив як певне міркування індивіда, яке безпосередньо стимулює його до конкретного акту діяння чи поведінки. В центрі цього міркування – потреба, для задоволення якої здійснена конкретна поведінка або дія визнана доцільною. Смісл мотивації полягає саме в цьому: відшукується та знаходиться саме така дія, яка відповідає основній, закріпленій у житті настанові особистості.

Серед численних зарубіжних теорій мотивації необхідно виокремити теорію оптимальної активації (Е.Даффі, Д.Хебб), яка була створена в 50-х роках ХХ ст. і базується значною мірою на законі Йеркса–Додсона. Відповідно до цієї теорії, організм людини намагається підтримати «оптимальний рівень активації», який дає йому змогу функціонувати найефективніше. Цей рівень не відповідає абсолютному нулю, як стверджується в теорії

біологічних спонук, а залежить від фізіологічного стану даної людини в даний момент.

Зрозуміло, що професія пілота вимагає від особистості фахівця високої міри відповідальності. Якщо егоцентричний пілот буде втілювати під час виконання професійної діяльності себелюбні фантазії, від цього, можливо, постраждають інші.

Однак, якщо цей же фахівець буде мати ще й високий рівень інтернальності й свідомої мотивації до успіху – результати його праці можуть бути високими.

Література

1. Знаков В.В. Мышление, самосознание и самопонимание / Вестник Московского университета. – Серия 14. Психология. №2. – 2008. – С.74-86.

2. Помиткіна Л.В., Бессонов Б.В. Свідоме поєднання праці й відпочинку в житті особистості як умова її духовної безпеки / Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Зб. наук. пр. / За мат-ми VIII Міжнародної наук.-пр. конф. «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми». Ч.1. – Вип. 3 (78). – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2017. – С. 188-196.

3. Пономаренко В.А. Психология духовности профессионала. – М.: ИПАН РАН, 2004. –162 с.

4. Узнадзе Д.Н. Мотивация - период, предшествующий волевому акту/ Д.Н.Узнадзе. – Москва // Психология личности: тексты. - Москва: Издательство Московского университета, 1982. – С. 80-84.

Режим доступу:
<http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=14727>.

5. Луцький М.Г. Методологія інформатизації науково-практичного супроводження експлуатації авіаційної техніки / Інженерія програмного забезпечення. – 2011. – №1(5). – С.25-34.

6. Луцький М.Г., Сидоров М.О. Онтологія безпеки авіації / Монографія. – К.: НАУ, 2011. – 408 с.